

OPONENTSKÝ POSUDEK MAGISTERSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: *Jana Oulová*

Název magisterské práce: *Móda, osobitost a styl: etnografická sonda módního ateliéru*

Počet stran: *(bez příloh): 71 (přílohy): 3*

Vedoucí bakalářské práce: *PhDr. Marek Halbich, Ph.D.*

Studijní obor: *OA / FHS UK*

Jana Oulová ve své práci podnikla etnografickou sondu do módního ateliéru české módní návrhářky Ivany Follové.

Cíl práce je v textu několikrát upřesňován viz např.: s.4, 9, 32. Přestože může někde působit, že bude studována konkrétní praxe aktérů, nakonec vyplývá, že cílem práce bylo zjistit, na jakých principech funguje módní ateliér v rámci oděvního průmyslu ve smyslu produkce, a to včetně komplexnější charakteristiky jeho zákaznic.(Ibid.) (Samotný název práce v tomto rovněž není příliš nápomocen.)

Empirické části tradičně předchází teoretická, v níž nám autorka práce nejprve definuje základní pojmoslovnou terminologii, seznamuje nás s módou, její pozicí v odborném výzkumu, a představuje její klíčové teoretické koncepty.

Studentka v kapitole věnované terminologii píše, že: „*Pokoušet se o přesnou definici módy je poměrně nesnadný úkol.*“ (s. 10). Já s ní částečně souhlasím; přesto se domnívám, že by v rámci definování stěžejního pojmu nebylo na škodu více „jasnosti“ a „zřetelnosti“ a utaženějšího „sémantického diferenciálu“ (a to například i v rámci distinkce mezi módou s „módou“ „primitivních“ resp. tradičních společností).

Přestože autorka víceméně postihuje širokou paletu významů spojených s pojmem „móda“ (ač s některými dílčími tvrzeními či pojmovými substitucemi by se dalo poměrně úspěšně polemizovat), vlastní definice módy se ztrácí, dokonce ani není patrné, ke které z přímo či nepřímo citovaných definic se kloní, „bere ji za vlastní“.

To samé se týká pojmu „produkce“; tvoří – li tento termín gros výzkumné otázky, očekával bych, že bude definován, případně kontextuálně vtažen do principů módního průmyslu, zejména pak tzv. „cyklů módy“, které jsou jeho modem operandi.

Vzhledem k zaměření práce se mi tudíž jeví klíčové pojmy „oděv“ a

„změna“, které by se v souvztahu daly najít např. v definici Valerie Steele¹.

V následující kapitole věnované módě jako předmětu akademického zájmu nás autorka mj. seznamuje s opakující se mantrou, že: *„Studium módy, vizuálních projevů, tělesných zdobení či oděvů nicméně nikdy nebylo předmětem přílišného akademického zájmu.“* (s. 11, Ibid., s. 29 apod.). Pokud tomu tak skutečně je, asi by bylo vhodné v tomto přehledu nepřehlížet autory, kteří jsou významně spojeni s antropologií / etnografií: např. Sapira, Kroebera či Waltera Benjamina, kteří se módou, nadto v ženském gardu, poměrně zhusta zabývali.

Nechci nyní polemizovat s jednotlivými uvedenými tvrzeními, přesto se domnívám, že ačkoliv byly v zásadě výrazné akademické „milníky“ ve studiu módy zmíněny, kapitola působí tak trochu jako „horkou jehlou sešité šaty, které se sestávají z nejrůznějších interdisciplinárních dílů.“

Domnívám se, že pokud by byl v předcházející kapitole přesněji definován pojem „móda“, byla by i tato součást práce přehlednější, jasnější a lépe strážena „na míru“.

V navazující části práce, která nás seznamuje s klíčovými teoriemi a koncepty, tuto pregnantnost v zásadě nepostrádám: sociální teorie a základní principy soc. difuze módy jsou v tomto ohledu v pořádku, stejně tak ty, které přibližují instituci návrhářství (podkapitoly, které se k tématu váží jen okrajově, bych však vypustil, jelikož de facto samostatně rozšiřují kapitolu o módě v oblasti akademického zájmu).

Samotnou empirickou část uvozuje představení kvalitativního designu výzkumu, úskalí etnografického přístupu, a formulace tří výzkumných otázek:

„1) Jakým způsobem je ovlivňována produkce autorského módního zboží?

2) Na jakých principech funguje módní ateliér?

3) Jakým způsobem lze charakterizovat zákaznice, které využívají služeb ateliéru?“ (s. 32)

Zde detto platí, že mi není příliš jasné, co autorka míní pojmem „produkce“; přestože se to dá vytušit, nejsem si jistý, na co přímo odkazují otázky na jednotlivé „způsoby“.

Za hlavní metodu bylo zvoleno zúčastněné pozorování (terénní poznámky), které doplňovaly polo - strukturované rozhovory. Přestože je uvedeno, že *„Výzkum aktivně probíhal od října 2013, kdy jsem začala docházet do ateliéru“*, postrádám explicitní údaj, do kdy a v jakých časových intervalech byly realizovány jednotlivé pozorovací „vhledy“ (autorka hovoří o „několika měsíčním napojení na ateliér“ viz např. s. 63).

¹ „Oděv představuje obecné označení pro všechny varianty šatů, pokrývů a doplňků, které jsou nošeny na lidském těle a k tomuto účelu jsou designovány. Móda oproti tomu představuje konkrétní styl oděvu, který je v určité době „v kurzu“. Z tohoto důvodu je nutnou součástí módy i proces změny stylu.“ (Steele 2006: 3)

Výzkumný vzorek podléhal účelovému výběru vztaženém na osoby, které byly v „bezprostředním kontaktu s ateliérem: hlavní informátorkou se na počátku výzkumu stala návrhářka a zároveň i majitelka ateliéru, dále zaměstnanci a zákaznice.“ (viz s. 33).

Vzhledem k tomu, že další výběrová kritéria nebyla přesněji nastavena, dalo by se říci, že do vzorku by mohla patřit i případná pomocná síla (později také do tohoto vzorku přibývá praktikantka viz např. s. 46), ale teoreticky by do něj mohla patřit i uklízečka módního ateliéru.

Nejde mi o slovíčkaření či postupování ad absurdum; v každém případě, zvláště pokud byly výzkumnou metodou i polo - strukturované rozhovory, postrádám „seznam respondentů“, včetně jejich komplexnější demografické charakteristiky, se kterou by se navíc dalo pracovat v rámci analýzy a interpretace rozhovorů. Dílčí informace o jednotlivých respondentech jsou sice občas rozesety v následujícím textu (např. s. 36 pod čarou (sic!)), otázka je, zda je to dostačující (u hlavní aktérky, tzn. návrhářky a majitelky ateliéru bych očekával např. i její stručnou „módní biografii“).

Autorka se touto charakteristikou příliš nezabývá, čtenář si musí teprve sám z jednotlivých kusů informací poskládat, že se zřejmě jedná o „dámské krejčovství / ateliér“, protože všechny respondentky jsou ženy (srov.např s.58, „Přestože se návrhářka zaměřuje na tvorbu dámské módy, šije v rámci přehlídek a zakázek také oděvy pro muže.“)

V každém případě tento postup velmi znesnadňuje orientaci v textu a zejména pak celkovou „charakteristiku zákaznic“ resp. respondentek, která je však zároveň součástí výzkumných otázek.

Pokud tyto aspekty podléhaly „etice výzkumu“ resp. „anonymizaci citlivých údajů“, není to v dané kapitole explicitně uvedeno (srov. s. 37 – 38), ba dokonce není jasné, zda respondentky podepsaly „informovaný souhlas“ a jak a podle koho / čeho výzkumník nakonec nastavil a ošetřil informační a legislativní etiku spojenou s realizovaným výzkumem (*cit.:* „Na základě původní dohody s majitelkou ateliéru bylo domluveno, že ateliér nebude ponechán v anonymitě, avšak zveřejnění veškerých citlivých údajů bude náležitě konzultováno.“ (s. 38, zmínka s. 34 u terénních poznámek).

(Podobně tomu bych namísto podrobné kapitoly „úskalí etnografického výzkumu“ (jsou i náročnější terény, nežli módní ateliér) - uvítal kapitolu „Hodnocení kvality výzkumu“.)

Samotné tělo práce však tvoří terénní výzkum: etnografická sonda módního ateliéru (s. 39 – 62). V jejím rámci společně s autorkou vstupujeme do ateliéru značky *if...* který se nachází v „centru prahy“ (s. 40), a jsme následně velice stručně seznámeni s jeho vnitřními architektonickými dispozicemi a podobou.

Podle mého názoru to není zrovna „mikroetnografický popis“, ale ani širší ohnisko odstupů či nadhledu. Z etických důvodů se možná neuváděla plná adresa (která by i tak šla snadno dohledat), nicméně podle mého by

bylo vzhledem k tématu zajímavé, jakou roli hraje pro umístění ateliéru „dobrá adresa“, co to pro návrháře znamená, případně i to, jaké konkurenční butiky / ateliéry se nacházejí v okolí.

V následujícím podrobném popisu se sice dozvíme, jak to z hlediska produkce „chodí“, co jednotliví aktéři „dělají“ a jak museli reagovat na „vývoj trhu“ (kupodivu není zahrnut fenomén tzv. „fast fashion“, která významným způsobem zasahuje do cyklu módy a módních trendů tím, že její návrháři dokáží neuvěřitelně rychle napodobit „vysokou módu“ předváděnou na molech a dostat ji na pulty obchodů a módních řetězců).

Z hlediska analýzy a interpretace tak zůstáváme spíše ve vrstvě „svrchníku“; pokud mám použít „módní hantýrky“.

Autorka v průběhu svého terénního výzkumu objevuje zajímavé koncepty (např. s. 49), ale ponechává je v tomto ohledu nedopracované. Vzhledem k tématu práce je to např. pojem „prestíže“ – což je klíčový pojem v sociální dynamice resp. difuzi. Bylo by tedy zajímavé zjistit, jak konkrétně k tvorbě „prestíže“ dochází, jak se na ní podílí samotná módní značka, autorčin styl a/nebo ony „dvorečky“, které tak trochu asociují někdejší „dvory“ (viz např. s. 61) Jinými slovy: nedochází ke komplexnější interpretaci (symbolických) významů, které by podle mého názoru mohly ony „principy ateliéru“ úplněji objasnit. Autorka sice v rámci teoretické části slibuje „zodpovězení diskutovaných otázek“ („Během vlastního výzkumu jsem zohlednila předložené přístupy a teorie a snažila se na některé z diskutovaných otázek najít možné odpovědi.“ (s. 29)), ale namísto toho je dané teorie v analýze a interpretaci používáno spíše jako ornamentu a vhodného doplňku do celkové mozaiky.

V samotném závěru jsou shrnujícím způsobem zodpovězeny výzkumné otázky, alespoň v tom smyslu, jak je autorka „definovala“.

Z obecně jazykového hlediska se jedná o práci standardní (obsahuje pár gramatických chyb, překlepů, vynechání slov apod.) Pokud si etnografie zakládá na příbězích a vybrané stylistice (viz s. 31), bylo by možná vhodnější využít stylistických prostředků, které čtenáře vpravují do děje a efektivněji uvádějí do celkového obrazu. K tomu by ostatně dopomohly i fotografie, které autorka dle svých slov průběžně a metodicky pořizovala (např. s. 34, 37, 63), ale obrazovou přílohu tvoří pouhých 6 fotografií, spíše výřezů zobrazujících interiér ateliéru bez aktérů a akce.

Sečteno podtrženo: domnívám se, že studentka si rámcově zvolila velice zajímavé téma i terén, byla vybavena opravdu solidním corpusem prostudované literatury, a na rozdíl od ní jsem ve věci „validity a limitů“ práce (viz s. 63) přesvědčen, že pokud by daná studie byla provedena s detailnější, až kazuistickou přesností, jednalo by se o práci nesporné hodnoty. Mé závažnější námitky tudíž směřují převážně k tomu, že podle mého práce postrádá výše uvedené formální náležitosti, a (etnografická) meta/teorie tak trochu přebíjí gros práce – totiž vlastní (terénní) výzkum.

Práci doporučuji k obhajobě a v závislosti na vývoji jejího průběhu navrhuji hodnocení **velmi dobře** – *dobře*.

V Praze 18.9. 2014

Mgr. Michal Josephy, Ph.D.